

Dr Nikola FABRIS

MJERE EKONOMSKE POLITIKE ZA 2006. GODINU

Osnovni cilj ekonomske politike u narednom periodu treba da bude formiranje stimulativnog poslovnog ambijenta, sličnom onom koji postoji u razvijenim tržišnim privredama. Takav ambijent podrazumjeva deregulaciju ekonomske aktivnosti odnosno brze, jednostavne i jeftine administrativne procedure. On podrazumijeva povlačenje države iz procesa proizvodnje, a osnovna uloga države treba da bude zaštita javnog reda i mira, bezbjednosti, kao i garantovanje svojinskih i ugovornih prava. Angažman države u drugim oblastima poput zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i dr. može da bude samo do one mjere do koje je obavljanje pomenutih aktivnosti nužno za normalan razvitak zemlje, a istovremeno nije profitabilno privatnom sektoru. Takav ambijent će podsticati preduzetništvo, zapošljavanje i investiranje. Ovakav ambijent traži visok stepen liberalizacije i na spoljnom i na unutrašnjem planu, a zaštita domaće privrede može da bude prisutna u onoj mjeri u kojoj je prisutna i u razvijenim tržišnim privredama. Ovakav ambijent traži „jeftinu” državu, koja se neće mješati u proces proizvodnje, uz zadržavanje korektivne funkcije u slučaju većih tržišnih poremećaja.

Svaki scenario budućeg razvoja Crne Gore mora se bazirati na visokoj stopi investicija, prije svega „green field” investicija. Imajući u vidu ograničene domaće resurse za investiranje strateški cilj mora biti privlačenje stranih investitora i stvaranje optimalnih uslova za njihovo poslovanje u Crnoj Gori.

Crna Gora kao mala zemlja mora nastaviti da vodi politiku visoko otvorene ekonomije. To znači da se veliki dio društvenog proizvoda mora razmjenjivati sa inostranstvom, jer se sve potrebe ne mogu podmiriti iz domaće proizvodnje.

Istovremeno neophodno je nastaviti vođenje politike približavanja Crne Gore međunarodnim integracijama u čije članstvo još uvijek nije primljena, a prije svega ka Evropskoj uniji i Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. S toga i u 2006. godini jedan od najvažnijih zadataka kreatora ekonomske politike ostaje harmonizacija nacionalnih propisa sa regulativom ove dvije međunarodne institucije.

Ekonomskom politikom treba težiti ostvarenju sljedećih ciljeva ekonomske politike:

- Stopa rasta BDP najmanje 4%,
- Stopa inflacije najviše 3%,
- Budžetski deficit najviše 3% BDP,
- Sniženje stope nezaposlenosti i
- Porast priliva strani direktnih investicija.

REALNI SEKTOR

Mjerama ekonomske politike potrebno je predvidjeti izradu Strategije privrednog razvoja, kako bi se utvrdilo koji su sektori prioriteti u budućem razvoju Crne Gore. U odnosu na sektore koji budu izabrani kao prioriteti treba voditi stimulatívne mjere ekonomske politike. Vlada nesumnjivo treba da mjerama ekonomske politike podstíče razvoj grana koje su identifikovane, kao strateške i da usmjerava alokaciju oskudnih resursa ka njima. To znači da treba da kreirati povoljnije uslove za razvoj strateških grana, kako bi se one brže razvijale. U postojećoj situaciji kada postoje sektorske strategije, kao i Agenda reformi, ipak ne postoji dovoljno jasan izbor prioriteta.

Istovremeno je neophodno sprovesti opštu deregulaciju poslovanja. Deregulacija poslovanja podrazumijeva ukidanje značajnog dijela administrativne regulative, skraćivanje, pojednostavljivanje i sniženje troškova svih administrativnih procedura. Na primjer, u postojećoj situaciji u Crnoj Gori proces registracije preduzeća je relativno jednostavan, brz i jeftin. Međutim, kada preduzetnik rješi da stvarno započne proces poslovanja, on se susreće sa situacijom da mu je potreban veliki broj administrativnih dozvola i da mora da prođe još veliki

broj procedura. Pravo rješenje, a i odličan primjer u kom smjeru treba da ide derugalacije predstavljalo bi osnivanje „one stop shop” agencije kojoj bi se pored zahtjeva za registraciju podnosili i svi zahtjevi za potrebne dozvole.

Značajne reforme su neophodne i u oblasti tržišta rada. Najvažnije reforme u ovoj oblasti bi trebalo da se odnose na: smanjivanje izdataka poslodavaca prilikom raskida radnog odnosa, omogućavanje u praksi fleksibilnih oblika rada, ograničavanje neplatih troškova koje snosi poslodavac, promovisanje veće decentralizacije procesa kolektivnog pregovaranja ka nivou preduzeća.

Takođe, od velikog značaja je i sniženje poreza i doprinosa na zarade, koji spadaju među najviše u čitavom regionu. I studija Svjetske Banke i Studija izvodljivosti EU¹ identifikovale su visoke poreze i doprinose kao značajne barijere daljem zapošljavanju. Rezultati prethodna dva sniženja poreza i doprinosa na zarade iz 2004. godine su bili u potpunosti u skladu sa pretpostavkama Laferove krive,² to jest i pored sniženja poreskih stopa ukupan iznos naplaćenog poreza se povećao. Iako je tačna činjenica da je Vlada RCG planirala veće sniženje poreza i doprinosa na zarade od ostvarenog čemu se oštro usprotivio Međunarodni monetarni fond,³ to ne znači da ne postoji dalji prostor za sniženje ovih dadžbina. To je naravno moguće, ukoliko se obezbijede budžetske uštede na drugim mjestima, tako da se obezbijedi dovoljno sredstava za rad Fonda PIO i Zdravstvenog fonda, uz istovremeno izbjegavanje pogoršanja budžetske situacije.

Poljopriveda je nesumnjivo grana koja teško može da opstane na tržištu bez pomoći Vlade. Naime, u uslovima kada najvažniji konkurenti primaju značajan iznos subvencija, onda su domaći proizvođači automatski stavljeni u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju. Takođe, treba imati u vidu da je poljoprivreda jedina grana koja u skladu sa propisima Svjetske trgovinske organizacije može biti sub-

¹ Za više detalja pogledati ova dva dokumenta.

² Za više detalja o Laferovoj krivoj pogledaj, Hailstones, T. (1982.) „Viewpoints on Supply-side Economics”, Reston Publishing Company, Prentice Hall.

³ Vidi Ekonomski memorandum – agenda za definisanje politike rasta i konkurentnosti.

vencionisana (samo do iznosa koji je postojao u baznom periodu 1986-1988. godina).⁴

Makroekonomski model privrede Crne Gore je pokazao da se najvažnija ograničenja za dalji razvoj turističke privrede nalaze na strani ponude. Crnogorska turistička ponuda je nedovoljno konkurentna u odnosu na neke najvažnije konkurente poput: Bugarske, Turske, Egipta, Hrvatske i dr. Kvalitet smještajnih kapaciteta je niži, a sa izuzetkom Hrvatske, cijene usluga su više. Jedan od razloga viših cijena jeste i kratka turistička sezona. Naime, prava turistička sezona traje oko dva mjeseca, sa predsezonom i posezonom od po još mjesec dana, što predstavlja nedovoljnu iskorišćenost kapaciteta. To faktički znači da za 4 mjeseca koliko rade hoteli treba pokriti troškove poslovanja dvanest mjeseci, što nužno vodi višim cjenama. Takođe, na čitavom Crnogorskom primorju još uvijek ne postoji nijedan hotel, koji je u vlasništvu najvećih svjetskih hotelskih lanaca, a poznato je da oni dovode i najveći broj turista. Isto tako, nezamislivo je da se ozbiljan turizam razvija bez rješenog pitanja vodosnabdevanja, snadbijevanja električnom energijom, odlaganja otpada i dr.

Poboljšanje strukture smještajnih kapaciteta predstavlja nesumnjivo prvi pravac djelovanja. Naravno, u kratkom roku se struktura smještajnih kapaciteta ne može poboljšati. Na crnogorskom primorju postoji veliki broj izuzetno atraktivnih neizgrađenih lokacija poput: Jaza, Buljarice, Kamenova i dr. Država bi trebalo da raspiše tendere za izgradnju hotela na tim lokacijama. Naravno, prioritet ne smije da bude cijena koja bi se mogla dobiti, već renomiranost ponuđača (hotel-skog lanca), koji može dovesti veliki broj turista, koji će zaposliti veliki broj domaćih radnika, kao i domaću građevinsku operativu. Takođe, prioritet mora da bude gradnja hotela visoke kategorije. Preduslov za raspisivanje ovakvih tendera mora da bude razrješenje vlasničkog statusa zemljišta.

Da bi se privukao veći broj turista neophodno je obezbijediti uslove da oni mogu da dođu do Crne Gore. Postojeća dva aerodroma po stepenu opremljenosti (ne misli se na opremljenost sa aspekta bezbjednosti), spadaju među najgore u Evropi. Ipak, zahvaljujući međunarodnim kreditima, realno je očekivati da će se u relativno bliskoj buduć-

---

⁴ Institut ekonomskih nauka (1996.), „Jugoslavija i Svetska trgovinska organizacija”, Beograd

nosti poboljšati situacija kada je u pitanju avio-prevoz. Stoga prioritetni pravac djelovanja države mora da bude unapređenje putne i željezničke infrastrukture. Dugoročni zadaci moraju da budu izgradnja Jadransko-Jonske magistrale i auto puta koji bi spojio sjever i jug Crne Gore. Imajući u vidu izuzetno nepovoljne geografske karakteristike za izgradnju auto-puta, što drastično poskupljuje njegovu izgradnju, jasno je da Vlada iz privatizacionih prihoda i međunarodnih kredita može izgraditi samo manje dionice. Stoga je za izgradnju cjelokupnog auto-puta potrebno tražiti rješenje u koncesijama.

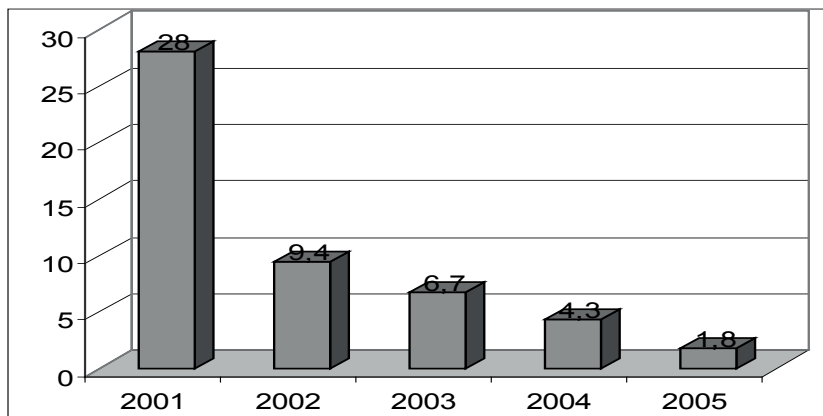
Potrebno je intenziviranje napora na stvaranju EPCG kao komercijalno održivog preduzeća. To podrazumijeva intenziviranje aktivnosti na smanjenju gubitaka u prenosu električne energije, eliminisanju privilegovanih korisnika, smanjenju nelegalnih priključaka i povećanju stepena naplate prihoda, kao i izrada strategije razvoja energetike RCG kojom bi se odredili srednjoročni i dugoročni ciljevi, prioriteti i uslovi razvoja energetskog sektora. Od velikog je značaja ubrzanje procesa privatizacije TE "Pljevlja" i Rudnika uglja Pljevlja kao dva tehnološki povezana i međusobno zavisna privredna subjekta. Treba voditi računa i o svjetskom trendu da je zbog upotrebe klima uređaja, mnogo veća potrošnja električne energije ljeti nego zimi. Veću pažnju treba pokloniti i iskorišćavanju alternativnih izvora energije: solarnoj energiji, energiji vjetra, energiji talasa, biomasi i dr.

Potrebno je ubrzati proces privatizacije, a privatizaciju velikih preduzeća treba okončati u naredne dvije godine. Za preduzeća koja nemaju perspektivu, nažalost jedino rješenje može da bude stečaj. Odlaganje stečaja u ovakvim slučajevima znači samo gomilanje budžetskih obaveza. Procese stečaja treba da prate adekvatni socijalni programi. Treba iskoristiti povoljnu budžetsku situaciju, jer je raspoloživ značajan iznos sredstava od privatizacije i dio tih sredstava treba iskoristiti za otpremnine i kredite za samozapošljavanje za radnike iz preduzeća koji će otići u proces stečaja, kao i za prekobrojne iz javne administracije.

MONETARNO-FINANSIJSKI SISTEM

Ostvarena stopa inflacije u 2005. godini je iznosila 1,9% i bila je znatno niža od planirane stope inflacije (3%). Izuzetno pozitivnim se može ocijeniti trend da već posljednje četiri godine imamo opadajuću jednocifrenu stopu inflacije.

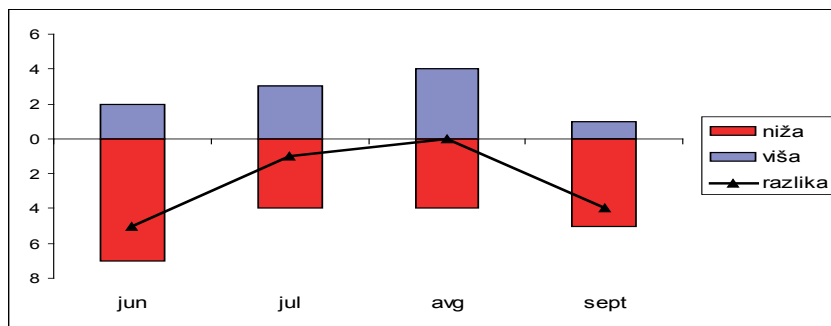
Grafik br. 1 – Kretanje stope inflacije u posljednjih pet godina

Izvor: Saopštenja o kretanju cijena, Monstat, različiti brojevi

Anketa Centralne banke Crne Gore o inflacionim očekivanjima, koja je sprovedena među bankama, je pokazala da su inflaciona očekivanja niska. Konjunktorni indikator, kao razlika između onih koji očekuju viša i nižu stopu inflaciju je negativan, što sugerise da su banke krajem 2005. godine očekivale nastavak trenda opadanja inflacije.

Grafik br. 2 – Inflaciona očekivanja

Izvor: Izvještaj o kretanju cijena, CBCG, 2005.

Takođe, ostvarena stopa inflacije je u potpunosti u skladu sa Mاستrihtskim kriterijumom inflacije. Stoga je jasno da je ostvaren dugoročni cilj, kada je u pitanju inflacija. U 2006. realno je očekivati nešto viši porast cijena, odnosno stopu inflacije između 2% i 3%. Ovaj po-

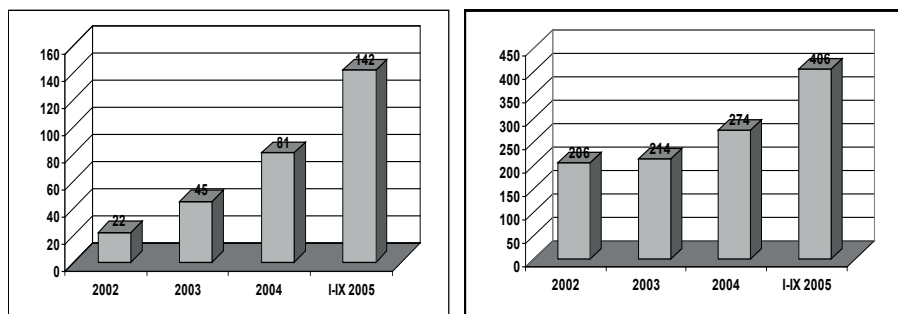
rast cijena će doći kao posljedica uvođenja PDV-a za neke proizvode koji ranije nisu oporezivani, kao i rezultat najavljenog povećanja cijena električne energije.

Potencijalnu opasnost po kretanje cijena može predstavljati rast cijena nafte na Svjetskim berzama, naročito ukoliko dođe do daljeg zaostřavanja krize oko Irana. U takvim uslovima Vlada RCG će imati relativno ograničene instrumente, preko kojih bi mogla da reaguje na postojeću krizu. Oni se uglavnom odnose na sniženje akciza i ostalih dadžbina koje se plaćaju na naftu.

Činjenica da je Crna Gora mala, negativno utiče na koncentraciju proizvodnje. Većina proizvođača svojim kapacitetima može da podmiri cjelokupno tržište Crne Gore, što može voditi opasnosti od zloupotrebe monopolističkog položaja. Inflacija u 2004. i 2003. godini u velikoj mjeri je posljedica zloupotrebe ovih situacija. S obzirom da je krajem 2005. godine donijet novi Zakon o zaštiti konkurencije, ne treba oklijevati sa njegovom primjenom ukoliko bude zloupotreba monopolskog ili oligopolnog položaja.

Situacija u bankarskom sistemu je izuzetno povoljna i u 2005. godini je zabilježen rekordan rast depozita, štednje, odobrenih kredita, bilansne sume banka i dr. Na sljedećem grafiku je prikazano kretanje štednje stanovništva i ukupnih depozita.

Grafik br. 3 – Kretanje štednje (levi grafik) i ukupnih depozita (desni grafik)

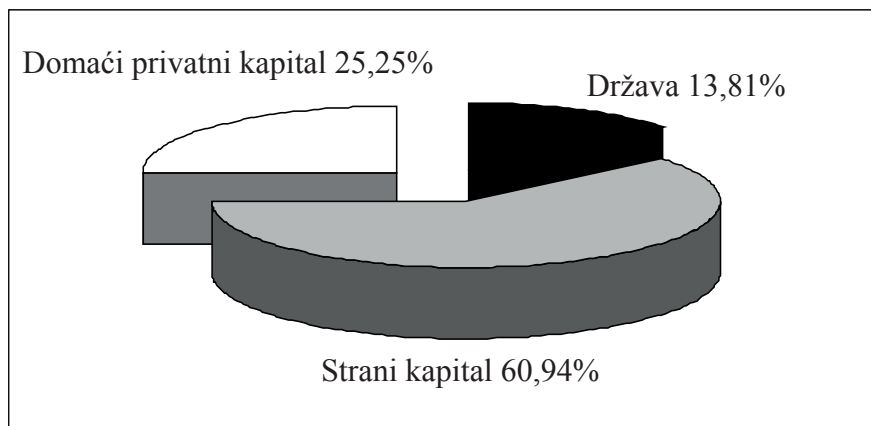
Izvor: Kvartalni izvještaj Glavnog ekonomiste za III kvartal 2005. godine, CBCG

Bankarski sistem ima visok nivo likvidnosti, a strani investitori pokazuju veliko interesovanje za ovaj sektor, tako da u 2006. godini treba očekivati „green field” investicije u ovom sektoru. Bez sumnje može-

mo zaključiti da bankarski sektor po nivou razvijenosti prednjači u odnosu na ostatak privrede.

Nakon privatizacije Podgoričke banke i prodaje akcija Atlas Mont banka, država je većinski vlasnik samo dvije najmanje banke, a njeno učešće u ukupnom kapitalu iznosi 13,8% kapitala. Na sljedećem grafiku prikazana je vlasnička struktura kapitala u bankarskom sistemu.

Grafik br. 4 – Vlasnička struktura kapitala u bankarskom sistemu

Izvor podataka: CBCG

Što se tiče bankarskog sistema potrebno je okončati proces privatizacije u 2006. godini, u skladu sa planom privatizacije bankarskog sistema. Takođe, potrebno je donijeti novi Zakon o bankama.

Osiguranje je oblast koja je od izuzetnog značaja za privredu svake zemlje. Stoga je vrlo značajno da postoji adekvatan zakon i podzakonska regulativa koja reguliše ovu oblast. Od ništa manjeg značaja je i da osiguravajuće kompanije budu predmet supervizije adekvatne državne institucije, koja kontroliše njihovo poslovanje i ispunjenost zakonskih uslova. Stoga je vrlo pozitivno što je Vlada pripremila novi nacrt Zakona o osiguranju i riješila da izmjeni postojeću neadekvatnu regulativu. Da li su rješenja u predlogu Zakona usklađena sa regulativom EU ili ne ostaje da se vidi po njegovom usvajanju s obzirom da je predlog postojećeg Zakona više puta mijenjan.

U odnosu na prethodnu verziju zakona Vlada je unijela promijenu vezanu za nadležnost za superviziju ovog sektora. Prema prethod-

noj verziji za superviziju je bila nadležna Centralna banka Crne Gore, a prema posljednjoj verziji predviđa se osnivanje nezavisne agencije. Ovakva promjena nije dobra iz više razloga.

Prvo postavlja se pitanje stepena nezavisnosti koji će imati agencija čije članove direktno imenuje Vlada. Sljedeće pitanje je da li će revizori imati adekvatna znanja i iskustva za obavljanje supervizije. Na kraju otvara se pitanje troškova supervizije. Ukoliko se osniva nova agenciju to znači da je potrebno da joj se obezbedi poslovni prostor, oprema, da se zaposle novi radnici. To su sve troškovi koji se moraju pokriti iz budžeta i koje u krajnjoj instanci finansira privreda i stanovništvo, a suprotno je sa proklamovanim politikom smanjivanja javnih rashoda. Da je nadležnost za ove poslove bila locirana u CBCG ovi troškovi ne bi postojali, jer CBCG raspolaže i sa prostorom i opremom i ljudskim potencijalom.

FISKALNA POLITIKA

Adekvatna fiskalna politika predstavlja jedan od najvažnijih faktora održanja eurizovanog režima. I pored činjenice da je ostvaren prihvatljiv budžetski deficit u skladu sa Mاستrihtskim kriterijumima, neophodno je nastaviti sa njegovim postepenim smanjivanjem dok se ne ostvari uravnoteženi budžet. Takođe, nivo budžetskog deficita ne sme da bude jedini kriterijum uspješnosti fiskalne politike, već i učešće javnih rashoda u BDP, efikasnost javnog servisa i njegov doprinos stvaranju stimulativnog poslovnog ambijenta.

Potrebno je izvršiti značajne izmjene u strukturi poreskih prihoda. Vrlo je značajno postepeno ukinuti sve progresivne poreske stope i zamjeniti ih sa proporcionalnim poreskim stopama, jer one djeluju destimulativno za one koji uspješno posluju. Takođe, potrebno je razmotriti mogućnosti za dalje snižavanje stope poreza na dobit, imajući u vidu malo učešće ovog poreskog oblika u budžetu, a veliki značaj za privlačenje i domaćih i stranih investicija. Maksimalno poresko opterećenje po ovom osnovu bi trebalo da bude 5%, a poželjno je težiti ka potpunom eliminisanju ovog poreza. Potrebno je nastaviti dalje snižavanje poreza i doprinosa na zarade zaposlenih. Trenutna izdavanja od oko 90% treba uskladiti sa nivoom koji bi bio atraktivan u regionu (između 50%-60%). Ova mjera treba da bude dobro pripremljena sa analizama pozitivnih efekata, imajući u vidu moguće pogršanje budžetske situacije. Treba nastaviti stimulisanje novog zapošljavanja vođenjem politike davanja poreskih olakšica za novozaposlene radnike.

Broj zaposlenih u javnom sektoru je preveliki i koliko god da je ova „mjera bolna”, sniženje broja zaposlenih će biti nužno. Naročito je veliki broj novonastalih agencija i regulatornih tjela, koja imaju samostalni račun i finansiraju se iz sopstvenih izvora (naknada i provizija) bez obzira na osnivača (Skupština Crne Gore; Vlada Crne Gore ili lokalne vlasti). Ova regulatorna tjela kroz svoje procedure i troškove (u vremenu i novcu) predstavljaju opterećenje za privredu.

U postojećoj strukturi budžeta oko 3/4 rashoda otpada na plate, transfere domaćinstvima, pozajmice preduzećima i plaćanje kamata. Takva struktura budžeta predstavlja opterećenje za privredu i potrebno je izmjeniti u smjeru da podstiče ekonomski rast i razvoj. U sklopu izmjenne strukture budžeta potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Smanjiti izdvajanje za plate, kroz reformu javne uprave koja će eliminisati višak broja zaposlenih;

- Postepeno smanjivati subvencije javnim preduzećima, kroz njihovo privatizaciju (gdje je to moguće), uvođenje „čvrstog” budžetskog ograničenja, poboljšanje njihovog upravljanja, kao i povećanje transparentnosti njihovog poslovanja i kriterijuma dodjele subvencija;

- Povećati učešće u budžetu za javne (kapitalne) investicije i održavanje;

Takođe, treba razmotriti mogućnost da se obavljanje određenih javnih usluga povjeri privatnom sektoru uz određene subvencije.

EKONOMSKI ODNOSI SA INOSTRANSTVOM

U oblasti ekonomskih odnosa sa inostranstvom osnovni problemi su skoncentrisani u spoljnotrgovinskom dijelu platnog bilansa. I pored toga što je ostvaren deficit samo u tekućem računu platnog bilansa, suficit ostala tri podbilansa platnog bilansa nije dovoljan da kompenzuje deficit.

Stoga je potrebno preduzeti niz mjera kako bi se povećala konkurentnost domaćih proizvođača. Kao najvažnije mjere koje bi trebalo preduzeti mogle bi se navesti sljedeće:

I Kratkoročne mjere

1. Deregulacija spoljnotrgovinskih procedura – potrebno je skraćivanje vremenskih rokova obavljanja pojedinih spoljnotrgovinskih pro-

cedura, snižavanje njihovih troškova, izbjegavanje dvostrukog carinjenja proizvoda, skraćivanje rokova povraćaja PDV-a i dr.

2. *Prihvatanje međunarodnih standarda* – U velikom broju djelatnosti (građevinarstvo, prehrambeni proizvodi, oprema i dr.) nastup na svjetskom tržištu nije moguć bez ispunjavanja međunarodnih standarda. U ovoj oblasti potrebna je aktivna uloga države. Ona se može ogledati u publikovanju i prevođenju međunarodnih standarda (pre svega ISO standarda i direktiva EU), organizovanju seminara o uvođenju pomenutih standarda, kao i u formi direktne pomoći „na terenu” konkretnim preduzećima.

3. *Finansiranje izvoza*. Jedna od najvećih prepreka povećanju izvoza jeste nedostatak kredita za pripremu izvozne proizvodnje, odnosno visoke kamatne stope. Nedovoljno razvijeno finansijsko tržište i kamatne stope više nego u zemljama tržišne privrede, stavljaju domaće izvoznike (i ostala preduzeća) u nepovoljan položaj i povećavaju troškove njihovog poslovanja. Stoga je neophodno da se formira kreditni potencijal u poslovnom bankarstvu koji bi bio usmjeren na finansiranje izvoznih poslova pod povoljnijim uslovima od tekućih. Dugoročno posmatrano treba težiti osnivanju Agencije za kreditiranje i osiguranje spoljnotrgovinskih transakcija na republičkom nivou.⁵

4. *Zaštita domaćeg tržišta* – u cilju zaštite domaćeg tržišta i domaćih proizvođača potrebno je preduzeti sve one mjere koje preduzimaju razvijene tržišne privrede poput: antidampinških procedura, spriječavanje uvoza neatestiranih proizvoda i proizvoda koji ne zadovoljavaju standarde kvaliteta, snižavanje nivoa ilegalnog uvoza i dr.

5. *Dozvoljene subvencije*. Takođe, treba razmotriti mogućnosti za pružanje dozvoljenih subvencija u skladu sa pravilima STO i koje pružaju druge razvijene tržišne privrede. U pitanju su indirektno mjere kao što su: finansijska pomoć za naučno-istraživački rad, zajednički nastup na sajmovima, pomoć u pokriću ekoloških troškova, subvencionisanje poljoprivredne proizvodnje (do nivoa koji je postojao u periodu 1986-1988.) i dr.

II Dugoročne mjere

1. *Prijem u EU i druge međunarodne ekonomske integracije* – Jedan od najvažnijih dugoročnih ciljeva ekonomske politike je sticanje

---

⁵ Osnovne poteškoće vezane za osnivanje ove institucije odnose se na teškoću obezbijedjenja potrebnih sredstava za njeno funkcionisanje.

punopravnog članstva u EU. Ne treba očekivati da proces prijema u EU može biti brz, ali treba dugoročno raditi na ispunjavanju uslova za prijem u EU. To se prije svega odnosi na: ispunjavanje Kopenhagenskih kriterijuma, ispunjavanje obaveza iz međunarodnih sporazuma⁶ regionalna saradnja sa susjedima, harmonizacija pravnih propisa i prihvatanje *acquis communautaire*.

2. Paralelno sa naporima za sticanje statusa pridružene, a u dugom roku i redovne članice EU, *treba stvarati uslove za učlanjivanje u OECD*, kao što su to već uradile Češka, Mađarska, Poljska i dr. PUT. Članstvo u OECD-u je značajno, jer obavezuje članice na određena prestrukturiranja (u privredi, pravnoj regulativi i dr.), uz obezbjeđenje raznih oblika podrške, što bi intenziviralo proces konvergencije ekonomskih performansi i pravnih propisa Crne Gore sa performansama zemalja članica EU.

3. *Prijem u Svjetsku trgovinsku organizaciju*. U cilju nediskriminatornog nastupa na svjetskom tržištu, nužan je prijem u STO. Pravila STO daju niz prava, ali i obaveza članicama STO. Nužno je insistirati da Crna Gora bude primljena kao zemlja u razvoju, jer će joj to omogućiti duže prelazne rokove za primjenu određenih sporazuma, tehničku pomoć i druge povlastice.

4. *Podizanje nivoa kvaliteta proizvoda i unapređenje ostalih ne-cjenovnih faktora kvaliteta* – Na kraju i sama preduzeća moraju uložiti značajne napore u povećanje kvaliteta svojih proizvoda i sniženje troškova, kako bi povećala konkurentnost na svjetskom tržištu.

LITERATURA

1. CBCG, (2005.), „Izvještaj o kretanju cijena”, Podgorica.
2. CBCG, (2005.), „Kvartalni izvještaj Glavnog ekonomiste za III kvartal 2005. godine”, Podgorica.
3. CBCG, (2005.), „Godišnji izvještaj Glavnog ekonomiste za 2004. godinu”, Podgorica.
4. Evropska unija (2005.), „Feasibility Study for Serbia and Montenegro”, Brisel

---

⁶ Ispunjenje većine međunarodnih sporazuma je u velikoj mjeri zavisno od Srbije i prije svega se odnose na poštovanje Dejtonskog sporazuma, saradnje sa Haškim tribunalom, rezolucije Savjeta bezbjednosti UN br 1244 i dr.

5. Hailstones, T. (1982.), „Viewpoints on Supply-side Economics”, Reston Publishing Company, Prentice Hall.

6. Institut ekonomskih nauka (1996.), „Jugoslavija i Svetska trgovinska organizacija”, Beograd.

7. Monstat, „Saopštenja o kretanju cijena”, različiti brojevi.

8. Svjetska Banka, (2005.), „Republika Crna Gora – Ekonomski memorandum, Agenda za definisanje politike rasta i konkurentnosti”, Jedinica za smanjenje siromaštva i ekonomski menadžment.

Dr Nikola FABRIS

THE ECONOMIC POLICY MEASURES FOR THE YEAR 2006

Summary

Although Montenegro, as a part of the former SFRY, belonged to a group of the most developed countries of Eastern Europe, today it fits into a group of less developed countries. Years of sanctions, wrong economic policy, disintegration of the former Yugoslavia, and so on, have left tremendous consequences. A decisive implementation of economic reforms and a market-oriented economic policy may bring back Montenegro on tracks of an accelerated economic development and back into the group of developed countries of Eastern Europe in the medium-term. The subject of this paper is the economic policy measures to be undertaken with a view to speeding up the economic development of Montenegro. These measures are grouped in the four major areas: real sector, monetary-financial sector, fiscal sector, and international economic relations.

